

İsviçre Şehirlerinde Gecekondu Ve ‘Kent’ İnşası

Squatting And The Construction Of ‘The Urban’ In Swiss Cities

Volkan EZCAN¹ Kubilay KAPTAN²

Abstract

Urban surroundings encourages a probability of cross cultural and cross class assemblage. Alternatively the connections among people and the interpersonal constitution that occur through popular financial requirements or political challenges may be extremely imbedded in cultural and class circumstances. A fundamental requirement of the urban populace is one of housing. The lower groups, displaced and jobless, along with immigrants battle to fulfill the requirements of the free neoliberal and capitalist marketplace. Some choose to squat. Squatters inhabit and reestablish vacant structures to create self-managed interpersonal zones, where they place in procedure substitute methods of residing whilst using in numerous demonstration activities. Periods of squatters’ movements have happened in numerous European urban centers, such as the ‘occupy’ motion and the protests versus austerity procedures in many nations. In spite of this velocity, there is small relative analysis on squatters’ activities. This paper investigates urban interpersonal activities by a case review aimed towards property and urban lifestyle in Berne, Switzerland. Urban activities established the cycle for methods of comprehending, interpreting, and demanding muted rules in town lifestyle. Using an actor-oriented viewpoint, we concentrate on debatable inspirations in developing a collective activity and connect these to a broader framework of interpersonal change.

Keywords: Urban culture, City life, Squatters, Berne

Özet

Kentsel çevre, etnik gruplar ve sınıflar arası ittifak olasılığını geliştirir. Öte yandan, bireyler arasındaki bağlar ve ortak ekonomik ihtiyaçlardan ya da siyasi mücadelelerden kaynaklanan toplumsal oluşumlar etnik ve sınıf koşullarının içinde yer alır. Kent nüfusunun temel ihtiyaçlarından biri konutlardır. Alt sınıflar, evsizler ve işsizler ile göçmenler, serbest neoliberal ve kapitalist pazarın taleplerini karşılamak için mücadele ediyorlar. Bu mücadele sırasında bazıları oturmak için gecekonduları tercih ederler. Gecekonduya yaşayanlar, çeşitli protesto kampanyalarına girerken alternatif yaşam biçimlerini uyguladıkları kendi kendini yöneten sosyal merkezler kurmak için boş binaları işgal edip onarmaktadır. Gecekondu aktiviteleri birçok ülkede, ‘işgal’ hareketi ve çeşitli ülkelerde kemer sıkma önlemlerine yönelik gösteriler de dâhil olmak üzere gerçekleşir. Bu duruma rağmen, gecekondu hareketi üzerine çok az karşılaştırmalı

1 İnşaat Mühendisliği Bölümü, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Beykent Üniversitesi, volkanezcan@beykent.edu.tr

2 İnşaat Mühendisliği Bölümü, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Beykent Üniversitesi, kubilaykaptan@beykent.edu.tr,

araştırma yapılmaktadır. Bu makale, İsviçre'nin Bern kentinde konut ve kent kültürüne yönelik bir vaka çalışması yoluyla kentsel sosyal hareketleri inceliyor. Kentsel hareketler, şehir yaşamındaki sözsüz normları anlama, yorumlama aşamalarını belirler. Bu katılımcı odaklı perspektif benimsemek için, bir ortaklaşa ekonomi oluşumunda öznel duyumlara odaklanmakta ve bunları daha geniş bir toplumsal değişim bağlamıyla ilişkilendiriyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kent kültürü, şehir hayatı, gecekondu, Bern

Giriş

nisan 1973'te, bir grup genç Bern Üniversitesi'nde bir eve izinsiz bir şekilde yerleşti. Amaçları Bern şehrinde yaygın hale gelen ekonomik yaşam alanlarının kaybedilmesini protesto etmektir. Aktivistler mahallenin eski sakinleri değil, daha ziyade kentin farklı bölgelerinden gelmiş olan gençlerdir. Eylemlerinin amacı mahalle nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan ve alıştıkları yaşama alanlarından sürülmelerinden korkan yaşlı sakinlerin huzursuzluğunu temsil etmektir. Yerel sakinlerin ahlaki desteği, konut mücadelesinde oldukça önemlidir. Bu ittifak çok sıra dışı olduğu için, olay, İsviçre basınına yaygın şekilde işlendi; önde gelen medya organları bile, eylemciler için büyük bir sempati dile getirdi.

Yerel makamlar, gecekonducuların kaygılarına sempati duysalarda, mevcut konut politikaları onlara sınırlı bir hareket yeteneği veriyordu. Bu nedenle yetkililer hareketsiz kaldı ve gecekondu mahallinde oturanlar ile müzakereler için hiçbir sorumluluk üstlenmediler. Eylem, Bern'deki ilk gecekondu mahallinin polis tarafından temizlenmesine kadar on gün sürdü.

Küreselleşme ve neo-liberalizm bağlamında, şehir hikâyeleri değişiklik gösterir ve kent yaşamının vaatleri incelemeye tabi tutulmaya ihtiyaç duyar. Entegrasyon ve heterojenite gibi basit bir düşüncenin ötesinde, kentsel bir ortam, yabancılaşmış sözde yaşam alanlarının üstesinden gelmeyi amaçlayan yenilikçi projelerin imkânını ima eder [1]. Kentsel planlama yetkilileri halihazırda, geleneksel olarak ayrıcalıklı olanların standartlarını korumayı amaçlayan mahalle güvenliği, şehir içi temizlik ve azalan hanehalkı büyüklüğü gibi ahlaki olarak tahrik edilen hedeflere öncelik verirler.

Bu alanlarda kontrol önlemleri de dâhil olmak üzere eski kamusal alanların özelleştirilmesi eğilimi, kentsel çevrede Batı dünyasında dışlayıcı uygulamaların bir başka ifadesi olarak görülüyor olabilir. Devletin kamusal alandan çekilmesi ve daha yüksek toplumsal sınıfları desteklemek için siyaset planlama eğilimi karşısında direnişler ve hareketler ortaya çıkıyor; bunlar, yasal araçların azami kullanımından transgresif fiillerin icrasına kadar çeşitli stratejiler yoluyla alanların tahsis edilmesine yönelik oluyor. Bu çerçevede kentsel hareketler, kent yaşamının normlarını anlama, yorumlama ve zorlama için bir sahne oluşturuyor.

Gecekondu ve yasal çerçeve

Konvansiyonel anlamında 'to squat' (gecekondu), 'toplanmak' veya 'izinsiz yerleşmek'

anlamına gelir. Sosyal ve ekonomik yönden kent merkezine bağlanmış bir yerleşme şekli olan gecekondu, kent kenar semtlerinde yoğunlaşmaktadır. Sözlük manasıyla yasal izin alınmadan çok kısa bir süre içinde kurulan eve verilen addır. Zamanla gecekondu bir kenar-semt yerleşme şekli olmaktan çıkmış, kalkınmanın sosyal ve ekonomik yönden bir parçası olmuştur.

Uluslararası ifadede, “gecekondu” kelimesi ilgili sözlüklere ve ansiklopedilere, mecazi anlamda, yasal kiracılık olmadan boş bir eve taşınmanın etkinliği olarak girdi. Özellikle sosyo-politik meseleleri halkın dikkatine sunmak için bir arabulucu olarak ya da daha spontan ve doğaçlama bir anlamda motive edildikleri takdirde, gecekonducular genellikle nispeten uzun süreli kullanım amacı taşıyan binaları kurarlar [2].

Castells’e dayanan Pruijt, diğer sosyal hareketlere benzer şekilde ‘izinsiz yerleşmenin’ kamu otoriteleri tarafından baskıcı ya da entegre önlemlerle ele alındığını belirtti.

Bunlardan birincisi, İngiltere’de veya Hollanda’da olduğu gibi izinsiz yerleşmeyi engellemek için yasal olmayan boşlukları kapatmak veya Almanya’da olduğu gibi yargılanmak üzere kovuşturma yapılmasını içeriyor. Entegrasyon, bazı yazarların [3] tanımladığı şekliyle bir hareketin yaşam döngüsünün kaçınılmaz olarak sona erdiği kurumsallaşma yeniden tanımlanırken hareketin seçilen unsurlarının kooperasyon kurumunda kucaklaştığı koalisyon anlamına gelir [2]. İsviçre’de yerel yönetimler, gecekonducularla başa çıkmanın farklı yollarını benimsemiştir. Anayasa tarafından güvence altına alınan ve Medeni Kanun tarafından belirtilen mülkiyet hakkına atıfta bulunarak, izinsiz yerleşme konusundaki siyasi tartışmalar genellikle hızla halledilir. Medeni Kanun şöyle demektedir:

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Nolu Protokol, 20 Mart 1952 tarihinde Paris’te imzalanarak 18 Mayıs 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1 No’lu Ek Protokolün 1. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine “ mülkiyet hakkı” eklenmiş olup, madde metni şöyledir; [4]

- Mülkiyetin Korunması: Her gerçek ve tüzel kişinin, mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.
- Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin, kamu yararına uygun olarak kullanılması düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka hâlel getirmez.

Ek Protokolün 1. maddesi incelendiğinde üç belirgin kural içerdiği görülmektedir. Bu üç kural Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Sporrong ve Lönnroth – İsveç kararında ortaya konulmuştur. Bu kurallar;

- a) Mal ve mülkün dokunulmazlığı kuralı, (Her gerçek ve tüzel kişinin, mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır.)

b) Mal ve mülkten yoksun bırakılmama kuralı, (Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasadaki öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.)

c) Mal ve mülkün kullanımının belli şartlarda devletlerce kısıtlanabileceği (kullanımın kontrol edilmesi) kuralı (Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin, kamu yararına uygun olarak kullanılması düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.)

Başka bir deyişle: mülkiyet haklarının liberal bir şekilde korunması nedeniyle, gecekondulardan gelen yasal iddialar reddedilir; aynı zamanda, gecekondu sorumluluklarına sahip kişiler olarak gecekondu statüsüyle ilgili temel bir tartışma yapılmasını öngören girişimler, bu gerekçelerle defalarca reddedildi. Dolayısıyla, izinsiz yerleşme konusu hukuki bir boşluk içerisinde cereyan etmektedir. Bir yandan, bu, hukuki çerçevenin yaratıcı bir kullanımı ve avantajlı bir şekilde yorumlanması devam ederken sağlarken, diğer yandan durumun öngörülemezliği yüzünden gecekondu mahrumiyetlerinin artmasına neden olmaktadır.

Uygun fiyatlı yaşam alanlarının kıtlığı nedeniyle oluşan yoğun baskılar göz önüne alındığında, bazı şehirler gecekondu alanlarına başvurmuş ve geçici kullanım sözleşmeleri teklif etmiştir; bu yöntem, 1989 yılında Cenevre’de öncülük edildi. Uygulamada, görünüşte hoşgörülü yasal çerçevenin, “şikayet üzerine kovuşturulan ve eylemciler için kafa karıştırıcı bir duruma yol açan bir suç olan yerli barışın ihlali” olarak izinsiz yerleşimden kaçınılabileceği gösterildi. Bu nedenle, kamu otoritesinin görünen hoşgörülü tavrı, münferit sahibin eylemcileri ihlal suçundan yargılanma hakkına imtiyaz ederek zayıf düşebilir. Mülk sahipleri tarafından gecekondu mahallini tahliye etmek için uygulanan bir diğer strateji, binanın güvensiz olduğunu savunmaktır.

1980’lerde yaşanan deneyim Bern’deki mülk sahiplerinin binalarında meydana gelen izinsiz yerleşime tepki verme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu rahatsızlık belediye arabuluculuk etmeyi önerdiğinde bile devam etti. Bir takım “salgınlardan” korkan mülk sahipleri, gençlerin endişeleri garanti edilse bile, bunun hakkında bir şeyler yapmak sorumluluğunun bireylerde değil yetkililerde olacağını söyledi.

İsviçre örneği hem yerel yönetimler, yasal kanallar ve devlet arasındaki etkileşimi hem baskıcı hem entegratif stratejileri teşvik etmek için etkinleştirilebilen yarı demokrasi sistemini göstermektedir. Aynı zamanda vaka analizleri, izinsiz yerleşimin bir saldırganlık eylemi olarak derhal iktidar sorununu nasıl getirdiğini ve bu mücadeleler açısından nasıl çalıştığını ortaya koymaktadır. Evleri bir anlamda işgal edilen mülk sahipleri yalnızca kişisel olarak rahatsız hissetmekle kalmaz, aynı zamanda sınıflarının bir bütün olarak saldırı altında olduğunu düşünürler.

Her ne kadar gecekondu grupları sosyal azınlıkların ihtiyaç ve taleplerini karşılamaya eğilimli olsa da, izinsiz yerleşme, sabıka kayıtlarına göze almaya gücü yeten sosyal ayrıcalıklı kişilerle sınırlı bir stratejidir. Bu, diğerlerinin yanı sıra, ikamet izninin kaybedilmesi riskini taşıdığı için İsviçre vatandaşı olmayan herkesi dışlar.

İstisna, direniş biçimi olarak adlandırılan ‘Sans-Papier’ hareketidir; 2001’de İsviçre’de bu hareket ön plana çıktı ve aktivistler kiliseleri işgal etmeye başladı. İzinsiz yerleşme, yerel yönetimlerin hesap verebilirliğinin azalmasına eşlik eden kurumsal organizasyonların artan baskınlığının bir cevabı olabilir, çoğu durumda geleneksel değerleri eleştirmeye ve adaleti, kimlik politikasını ve toplumsal değişimi teşvik etmeyi taahhüt eden daha büyük bir hareketin bir parçasını oluşturur [5].

Harvey [6], Chatterton izinsiz yerleşimi “radikal sosyal değişim olasılıklarını ortaya koyan kentsel alanın kolektif ve yaratıcı kullanımı” olarak kutsarken, toplumsal hareketlerin daha geniş anlamda dayanan bir siyasetin konularına hitap etmesi yönünde olduğunu ısrarla vurguluyor. Belli bir toplumsal hareket, toplumsal değişimin anlamlı dinamikleri üretmek için ise, belirli eylemlerini daha soyut ve genel toplumsal süreçlere çevirme çabasına girmelidir. Özellik ve evrensellik arasında yaratıcı bir gerilim yaratan mücadelelerin aşılması önemlidir.

Hareketler, Don Mitchell’in belirttiği gibi [7] “günlük yaşamın şekli üzerine” mücadele yürütülen insanların gruplarıdır. Toplumsal hareketlere bu şekilde yaklaşmak, iktidarın kültürel değerler ve normları nasıl ürettiği ve kültürel değişimin müzakere edilme biçimleri ile ilgili sorularını yanıtlar. Bu çatışmalar sembolik mücadeleler olarak analiz edilmekte ve belirli sınırlar içinde “uygun” ve istenen yaşam biçimlerini tartışan bir alan açmaktadır.

Bu sosyal ve coğrafi sınırlar üzerine, günlük yaşamı düzenleyen örtük değerler ve normlar ortaya çıkar. Bu düzenlemeler, “doğal”, bir şekilde organik olarak ortaya çıktığı ve sosyal yaşamın doğal bir parçası olduğu genel varsayımıyla kabul edilir. Hükümet, sistemik düzenlemelerin yapıcı, tarihsel ve kısa ömürlü özelliklerini ortaya çıkarmak için etkili bir araçtır; bu nedenle dönüşüm imkânını şekillendirirler. Bu anlamda, Cresswell [8], direnişle uğraşan grupların transgresif hareketlerini analiz etmektedir.

Cresswell’in yaklaşımı başka bir nedenden dolayı özellikle yararlı görünüyor: Baktığı aksamalar, “mekân dışı” durumlar üretiyor; Bunlar egemen mekân düzenini ve gücü üreten ve dağıtan yola meydan okumak için tasarlanmış olaylardır. Hükümet, yer kavramına ve mekânın mekânsal olarak örgütlenme biçimine bağlanır. Sarah Radcliffe, maddi ve maddi olmayan (ideolojik, temsilsel) boyutların yanı sıra, toplumsal-mekânsal etkileşimin sözü edilen dinamiğinde, ‘iktidarın zeminini’ bulan, topluluk ve uzayın derin bir şekilde birbirine geçişi üzerinde durur [9].

Özetle, isyancı eylemler, çatışan coğrafi hayallerin nasıl görüldüğünü ortaya koyar. Belirli alanların ödenekleri ve temsillerinin belirli biçimlerini önleme hakkı ile karşılaştırıldığında, alana erişim ve mekânın kullanımı ile ilgili liberal fikirlerle yüzleşirler [10]. Bern’deki izinsiz yerleşimle ilgili tarihsel bakış açısı, bu hareketlerin belirli toplumsal yapıların dönüşümünü amaçlayan kuvvetler olarak yorumlar. Eylemciler sosyo-uzaysal sınır çizgilerine girdikçe, verili düzenin iktidar sürdüren sembolizmi zayıflatıyorlar. Bunu yaparken, değişim için bir fırsat yaratarak, derin kültürel özelliklerini ortaya koyuyorlar.

Kentsel Kavramlar

Kentsel coğrafya ve sosyoloji literatüründe büyüklük, yoğunluk, altyapı, hareketlilik, banliyöler, üretim ve hizmetlerin bulunduğu yerler, yasal statü veya tarihsel gelişme bakımından ‘kentsel’ olarak tanımlanır.

Bununla birlikte, bu makalenin konusu, kentsel alanın içinde bulunduğu mekânsal çevrenin belirlediği ve aynı zamanda şekillendirdiği sosyal etkileşime atıfta bulunan bir kavramdır. Kentsel nitelik kazanacak bir ortam için, dikkate alınması gereken sembolik bir boyut vardır. İzinsiz yerleşme, hegemonik coğrafik hayal gücüne meydan okuyarak ortaya çıkar ve büyür. Sorunun kentsel boyutunu yansıtmak için gerekli olan tanım, sosyo-uzamsal ara-yüzün yönlerini ön plana çıkaran bir tanımdır. Sorulması gereken sorular, kentle uğraşırken kazandıkları algı ve deneyime yöneliktir.

Karl Marx, Max Weber ve Emile Durkheim gibi erken dönem sosyologlar için ‘kentsel’, orta sınıfın kurulması ve rasyonellik ilkeleri ve kapitalist üretim tarzı bağlamında ortaya çıktı; sosyologların ilgisinin yönlendirilmesi modernitenin süreçlerini yansıtan bir nesne olarak şehir kavramıyla yönlendirildi. Bu nedenle ‘kent’, sosyolojik açıdan ‘kırsal’ farkı ile karakterize edildi.

Siyasal organizasyon, ekonomik üretim, karşılık gelen yaşam biçimleri ve materyal biçimindeki farklılıkların erimesi ile birlikte ‘kentsel’ tanımı gittikçe bulanıklaştı. Çağdaş, batı toplumlarında kentlerin analizi bir bütün olarak toplumun analizlerine kadar genişler [11]. Kentsel sosyoloji için tutarlı bir temel geliştirmek için daha yeni girişimler, ‘kentsel’ ayrım ve ardıllanma süreçleriyle birlikte ekolojik bir sistem olarak tanımlanan Chicago Okulu’ndan kaynaklanmaktadır.

Saunders [11], Georg Simmel’e atıf vererek, büyüklüğü, yoğunluğu ve heterojenliği ile tanımlanan kentsel bir yerleşimle bağlantılı ve belirgin kültürel kalıpları vurguladı. Saunders, Pahl’ın kentsel sosyolojisini, kıt kaynakların dağılımı ve bu kaynakların tahsisiyle ilgili farklı sınıf çıkarları arasındaki mücadeleyle ilgili teorik bir endişe olarak tanımlıyor.

Sonunda, Castells’in devletle ilgili tüketim kaygısı kenti kuramsallaştırmaya yönelik dördüncü bir teşebbüstür. Castells, mekânı toplumdaki ayrılmaz olarak tasarlamış olmasına rağmen, toplumsal hareketlerle işgali, yalnızca kent üzerinde odaklanan teorik bir çerçeve sağlamamıştır. Kent, onun için ilginç şeylerin gerçekleştiği bir alandır [12].

Kentler üzerindeki sosyolojik çalışmalar, genellikle coğrafyacılar mekânsal boyut bırakarak kentlerin sosyal ve mekansal yönleri arasında net bir ayrım yapmıştır. Bununla birlikte, bu çalışmalar, mekânı mutlak bir kategori olarak örtülü olarak varsayarak, sosyal eylemin gerçekleştiği bir kutu içinde yapıldı [13].

1980’lerde mekân üzerine yapılan yapılandırmacı yaklaşımların sosyolojik teorik tartışmalara girmesi, araştırma faaliyetlerini sosyo-mekânsal süreçlerin teorik bir anlayışına bıraktı. Bu “uzamsal dönüş”ün büyük kısmı, mekânsal örgütlenmenin kapitalist üretim sisteminin kalbinde yer alan yollarını detaylandırmış olan Edward Soja ve David Harvey gibi radikal coğrafyacıların çalışmalarına borçludur.

Bununla birlikte, bu teoriler son derece soyut ve ekonomik yapıların mekânsal kalıplar ve sosyal ilişkiler yoluyla nasıl işlediği konusunda bir cevap bulamamaktadır. Somut ampirik analizler yoluyla Doreen Massey, sosyal ilişkilerin mekanlar yoluyla nasıl şekillendirildiğini gösterir. Nihayet, Anthony Giddens, toplumsal düzenin mekânsal niteliği ve analizi ile ilgilenmektedir.

Biraz paradoksal bir şekilde Weber, Marx ve Durkheim gibi şehirleri, kapitalizm öncesi, tabakalaştırılmış toplumların ve dönüşüm döngülerinin önemli siteleri olarak tanımakla aynı noktaya ulaşıyor. Bugün, Giddens'e [14] göre, sosyal ilişkilerin "yerelleri" yaratılmış çevrelerdir - kırsal kesim veya şehir olsun. Bu anlamda toplumsal yaşam yalnızca zamansal değil, aynı zamanda mekânsal sınırlamaları da aşmıştır. Bununla birlikte, Giddens, toplumsal süreçlerin mekânsal kalitesinin önemini vurgulamaktadır.

Bu makalede, toplumsal ve mekansal kategorilerin karmaşık bağlantılarını tanımlamak için, sosyo-mekansal referans olarak 'kent'in pragmatik bir şekilde ele alma yöntemi seçilmiştir. Bu yaklaşım, ekonomik yapıların ve mekânsal parametreleri oluşturan olguların, kentsel hareketlerin rolünün tam olarak tatmin edici bir şekilde anlaşılmasını sağlayamayacakları bir anlayışla yönlendirilmektedir. Bunun yerine, kenti simgesel boyutuyla ele almanın çok önemli olduğu düşünülmektedir.

Kentsel alan, farklı sosyal konumlarına ve dolayısıyla buldukları iktidar ilişkilerine dayalı aktörler tarafından farklı şekilde algılanmaktadır. Boşluklar üzerinde mücadele her zaman, bu alanların anlamını ve sonradan uygun kullanımlarını tanımlama gücünü içerir. Bu, istikrarsızlığı, dolayısıyla boşlukların anlamındaki değişim potansiyelini ifade eder. Transgresyon, kentsel alanların değişen doğasına atıfta bulunmanın bir yoludur.

Bu bağlamda, 'kent', yüksek yoğunluk ve toplumsal ilişkilerin heterojenliği, kültürel geçmişi ve politik uygulamaları ile karakterize bir yerde yaşamının özel bir deneyimini ifade eder. Yaşam ritmi, sosyal etkileşimler ve mevcut fırsatların çeşitliliği açısından, şehir yoğunluğunu da belirtir [15]. Kentsel bir durum, çeşitli tutum, deneyim, yaşam tarzı ve zihinsel çerçeve temelinde yenilikçi projeler yaratma potansiyeliyle kendini gösterir. Kentsel, belirli mekânlara ve toplumsal düzenlemelere anlam vermek yoluyla üretilen belirli bir toplumsal pratiğe atıfta bulunmaktadır.

Henri Lefebvre kentin tüm vatandaşların katıldığı bir 'oeuvre', bir 'sanat eseri' olarak tanımlayarak önemli bir metafor yarattı [16].

Yaklaşık 130.000'lik nüfusu ile Bern, Zürih'in (338.000), Cenevre'nin (175.000) ve Basel'in (166.000) ardından İsviçre şehirlerinin nüfus bakımından sıralamasında dördüncü sırayı almaktadır. İsviçre'nin merkezinde yer alan Bern, Bern kantonunun başkenti'dir.

Bern'in Almanca ve Fransızca dışında bölgede de kısmen konuşulan özel bir dili vardır. "Bernese" olarak bilinen bu dil, İngilizce, Almanca ve Fransızcanın bir karışımıdır. Ancak bölgenin resmi dili Almancadır. Dünyanın en eski yerleşim yerleri arasında kabul edilen Bern, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne de kabul edilmiştir. Bern, ülkenin ekonomik merkezi olan Zürih'e nazaran daha yavaş bir ekonomiye sahiptir. Bölgede işsizlik %1 civarındadır. Bu da şehri dünyanın en yaşanılabilir şehirleri arasına sokmaktadır.

Bölgede özellikle inşaat sektörü ciddi bir yer tutar. İsviçre siyasi sistemin bir özelliği olarak, yarı-doğrudan demokrasi ile bağlantılı araçlar, sosyal hareketler için ‘anlamli seslerini’ ifade etmeleri için çeşitli siyasi fırsat yapıları ortaya çıkarmaktadır [17].

Bern’in yerel yönetimi, 1993 yılından bu yana, seçimlerden sonra yürütücüdeki küçük ortağın yerini alarak üstünlüğünü genişleten bir sosyalist-yeşil partiler koalisyonuna sahip oldu. Kentsel toplumsal hareketlerle uğraşan, kırmızı-yeşil koalisyon konutlar konusunda sözler vermişti.

İsviçre’de siyasi karar alma, konuya bağlı olarak yerel, bölgesel ve ulusal yetkileri içeren oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu, kantonun karar verme yetkisine sahip olduğu konularda Bern şehri sık sık geçersiz kılınmış demektir. Örneğin, şehir parlamentosu bütçeyi kabul edemezse, muhafazakar bir yönetici tarafından yönlendirilen kanton bütçeyi onaylama yetkisine sahiptir. Bu, şehrin özerkliği anlamında son yıllarda iki kez gerçekleşen olan yetki azalmasını ve dışlanmışlığı temsil ediyor. Bu, sermayenin siyasi konumunu sadece kendi çevresi içinde narin kılmakla kalmaz, aynı zamanda Bern’nin şehrsel temsili konusunda sıkıntıyı ortaya koyar.

Büyüklüğü ve politik ortamıyla Bern’in, kent ruhu için üreme alanı olma ihtimali düşük görünüyor. Bununla birlikte, son 30 yılda Bern azalan nüfusuna rağmen belirli bir “kentsel” kimliğini sürdürdü; bu makalede ele alınan toplumsal hareketler bu yeni kimliğin önemli bir özelliğidir. Düzen hakkındaki söylemler 1980’lerin sonundan bu yana, özellikle artan bir uyuşturucu sorununun çözülmesiyle birlikte, kontrol ve baskı önlemleri arttıkça, diğer faktörlerin yanı sıra, otoriteler ve polis tarafından yapılan titiz önlemler, kamusal alanlarda farklı talep ve çıkarlar ortaya çıkardı.

Bern’nin gecekondulu geçmişinin kısa özeti

Başlangıçta belirtildiği gibi, Berne’deki Forstweg işgalinin sonuçları İsviçre genelinde yankılanıyordu.

Olay, ekonomik büyümenin ve savaş sonrası İsviçre’nin göreceli servetinin ayrılmaz bir parçası olan, günlük yaşantının neredeyse her yönünün baskıcılığı ve katı sosyal kontrol ile huzursuzluk ifadesi olarak anlaşıldı. Güçlü komünizm karşıtı tutumların bulunduğu bir ortamda, bu insanlar küçük bir evin planlanan yıkımını, sınıf savaşı ve halkın özgürlüğü konusundaki Marksist inançlarını gerçekten yerel kaygılarla bağlantılandırmak için bir araç olarak başarıyla kullandılar.

Yaşam alanının korunmasını hedefleyen bir mevzuat parçası olmasına rağmen, bu büyük ölçüde retorik bir açıklama olarak kaldı. Toplumsal eyleme gelince, Forstweg işgal biçimi mahalle endişesinden başka bir sorun yaratmadı. Bunun nedeni kısmen ekonomik krizden ötürü konut piyasasında dramatik bir değişim olmasıydı. Daha önce göçmenler tarafından işgal edilen evler terk edildi, çünkü İsviçre, başta yabancı iş gücünü eve göndererek ekonomik krizin üstesinden geldi. Bu rekabetçi konut piyasasının dışında yeni bir yaşam alanı yarattı.

Ekonomik krizin gölgesinde, yeni kentsel kültür biçiminin fark edilmeden hayata geçirildiği ve kent kültürünün ‘alttan’ aşamalı bir biçimde dönüştüğü anlaşılıyor.

Bununla birlikte, henüz belirlenemeyen nedenlerle, “küçük kasaba” ideolojisi, siyasi otoritelerin ve kamuoyunun kamu söylemlerine yansımış ve bu süreçler tarafından tartışmasız kalmıştır.

Bern’deki barışçıl kasaba yaşamı, 1980’lerin başında bir dizi ayaklanma yüzünden bozuldu. Küçük kasaba zihniyetiyle onu benimsemiş geleneksel kültür ve “alternatif” yaşam tarzları olarak adlandırılan gelişim arasında gerginlik patlak verdi. Dolayısıyla gecekondular, daha geniş bir hareketin parçası olarak yapıldı. Bu hareket sadece alternatif topluluk biçimleri için yerlerin azlığı ve kültürel olayların sahnesi olarak değil, aynı zamanda katı sosyal düzene ve genel olarak küçük şehir sıkıntılarına karşı protesto göstergesi olarak da konumlanmıştı.

80’lerin ortalarındaki ekonomik büyüme mevcut konut sıkıntısını daha da şiddetlendirdi. Bu yıllarda izinsiz yerleşim hareketi belirgin bir etkiye sahipti ve o sırada dağılık toplumsal hareketlerin ortak güçlerinden yararlandı. Bu eylemci gruplar, belirli aktivist gruplar arasında eşgüdüm, bilgi paylaşımı ve ortak strateji geliştirmeyi amaçlayan bir repertuar stratejileri ve bir ağ hazırladığı için çömelme uzmanlaşmıştı.

Bir durumda, gecekondular ‘uzmanlar’ı, onlarla birlikte üç katlı binaya taşınan bir grup genç punka bile bir ev sağlayacaktı. Punk grubunun fikirleri önde gelen aktivistlerin başarmak istediği şeyden oldukça farklıydı ve birlikte yaşamak çok büyük bir zorluk haline geldi, bu nedenle profesyonelleştirilmiş aktivistler punklara bir alternatif sunmaya karar verdiler. ‘Punk Evi’ başarıyla gerçekleşti; aktivistler temasları yetkililere ve punklar için basın örgütledi; Sonuçta yeni site orijinal branşı yıllarca geride bıraktı.

Büyük ölçekli bir konut geliştirme projesine karşı başarılı bir müdahale örneği, 80’li yılların ortalarında ‘Villetteninitiative’ idi. Bazı gecekondular projeye ilgili olarak yıkılmakla tehdit edilen evlere taşındı ve asıl sakinlerin bir kısmı taşınmayı reddetti. Mücadele sonucu, projenin tadilatı biraz değişti ve geliştirici evlerden biri konut kooperatifine satmaya zorlandı. Bu, Effingerstrasse’deki kalan ev ve şehir kalkınmasının tekeli ve yıkıcı politikalarına direncin simgesi olarak duruyor. Bu durum zorla dönüştürülmüş bir peyzajda yalnız başına durur ve dayatılmış toplumsal emirleri yıkmaya imkânını gösteren bir sembolik değeri taşıyor. [18]

1980’lerde, yerel sivil karışıklık olarak adlandırılabilir yeni stratejiler de başlatıldı; örneğin yerel gazetede yer alan bir reklam; çok uygun bir fiyata 5 odalı bir daire olduğunu duyuruyordu. Bu eylem için harekete geçen konut aktivistleri ile boş ev sahipleri arasındaki çatışmaları yansıtıyordu. Sahipler içeride göz yaşartıcı gazlar yerleştirerek gecekondularını caydırmaya çalışıyordu. Ev sahibi şirketin idari müdürü, potansiyel gecekondular tutma yöntemini, gecekonduların evini temizlemek zorunda bırakmaktan yana tercih ettiğini savundu. Buna karşın, eylemciler, sadece şehir idaresinin telefon numarasını değil, aynı zamanda, sahibi olan şirketin idari başkanı olan şehrin mali direktörünün özel numarasını da içeren reklamı yerleştirerek intikam aldı.

Bern’de, 1980’lerin hareketi, hareketin kültürel ve siyasi mücadelesinin merkezi olarak kabul ettiği tarihi bir binanın Reithalle’nin işgaliyle birleşti. Reithalle hareketin kültürel kimliklerini ana akım değerlerin ve politikanın baskın ve normatif modeline karşı koyma kapasitesi için olağanüstü bir sembol olmaya devam ediyor.

Reithalle’nin ele geçirilmesi çok sorunlu bir on yıl boyunca en önemli ve sürdürülebilir hareket olarak düşünülmelidir. Solcu eylemciler tarafından işgal edildi ve kamuoyunun ve sağcı siyasilerin bazıları tarafından aşağılayıcı yorumlar getiriliyordu, şehir ile konsolide edilmiş hareket arasındaki kırılğan fikir birliği sonucuydu. Reithalle, bir toplumsal düzenleme sisteminin nasıl zayıf düştüğünü gösteren bir simgedir. [19, 20].

Sonuçlar

En yoğun mücadele günlerinden bu yana, Bern şehri değişti. Sadece konut piyasasının durumu geçici bir şekilde azaldığı için değil, aynı zamanda kamu yetkilileri ve hareketin temsilcileri arasındaki müzakerelerin yeri de değiştiğinden baskı kaldırıldı.

Hatalar, sınırları görünür kılmakla kalmaz aynı zamanda onları yerinden de edebilir. Birçok eski eylemci, yasal kanallarla savaşırken, diğerleri rollerini değiştirdiler ve kenti satın alan kişi olarak görmeye başladılar.

Bern küçük bir şehirdir; Örneğin, Bern, Berlin’in tek bir semti veya Paris’in bir bölgesi olacak büyüklüktedir. Bern’deki toplumsal hareketlerin izini sürmek neredeyse bir paradoks gibidir. Bununla birlikte, boyuttaki küçümseme ve özlemlerin dikkatli olması, kentin belirgin bir şehirselleşme karakter geliştirmesini engellemedi. 1980’lerin ve 1990’ların işgal hareketleri buna katkıda bulundu. Doğrusal gelişim modellerine karşı koyarak, aktivistler sorumlu makamları, yalnızca bu şehrin nasıl gelişeceği ile ilgili anlayışlarını, onun içinde ve hangi koşullar altında yaşayacaklarını yansıtmaya zorladı.

İstimsizlikler, iddialarını terk edilmiş binalara tam anlamıyla yerleştirdi. Kendilerini “yerinden oynamalar” yaparak, bu şehir içinde güç meselesini dâhil etmeyi başardılar. Sonuç olarak, mekân sahiplerinden gelen tepkiler ve muhafazakâr politikacılar sertti. Hareketin yalnızca yaşanacak bir yer değil, sistemin nasıl işlediği ve gücün nasıl dağıtıldığı ile ilgili olduğunu anladılar.

Çeşitli anlarda kitlesel polis teşkilatı kurulan yetkililerin nasıl bir tehlike oluşturduğuna dair bir izlenim bıraktı. 1980’lerden beri işgal hareketi, İsviçre’de toplumsal adalet konusunu gündeme getirdi; insanlar arasında yüksek oranda memnuniyetle başta çok zengin bir yer olarak görülen bir ülkenin sosyal anlayışı için yeni kavramlar yarattı. Bunun tersine, Bern gecekondu hareketi kendilerini ‘tatminsiz’ olarak adlandırdı [21]. Toplumsal adaletsizlik ile ilgili sorunlar çok daha belirgin hale geldi. İsviçreli şehirlerde ‘fakir çalışma koşulları’, yoksulluk riski altındaki aileler, tek ebeveynlik ve şiddet ile ilgili konular yaygındır. Bu anlamda, 80’lerin hareketi 1970’lerde sınırdışı kalan konular hakkında bir tartışma başlattı.

Kent ve günlük yaşam, kültürel faaliyetler ve toplantı yerleri anlamında da değişti. Ana akım ve kapalı kültür sınırları bulanıklaştı.

Kaynaklar

- [1] Lefebvre H., 1968: *Le droit à la ville*. Paris, Anthropos.
- [2] Pruijt, H. 2003. Is the institutionalization of urban movements inevitable? A comparison of the opportunities for sustained squatting in New York City and Amsterdam, Volume 27, Issue 1 Pages 133–157.
- [3] Castells M., 1983: *The City and the Grassroots. A Cross-Cultural Theory of Urban Social Movements*. Edward Arnold, London.
- [4] Swiss Constitution Art. 26; Civil Code Art. 641.
- [5] Chatterton Paul, 2002: ‘Squatting is still legal, necessary and free’: A brief intervention in the corporate city. *Antipode* 34: 1–7.
- [6] Harvey D., 2001. *Spaces of Capital. Towards a Critical Geography*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- [7] Mitchell D., 2001: *Cultural Geography. A Critical Introduction*. Blackwell Publishers Ltd., Oxford.
- [8] Cresswell T., 1996: *In Place/Out of Place: Geography, Ideology and Transgression*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- [9] Radcliffe S., 1998: Popular and State Discourses of Power. In: Massey D. et al. (eds), 1998: *Human Geography Today*. Cambridge, Polity Press. Pp. 219–242.
- [10] Massey D., 1996: Politicising space and place. *Scottish Geographical Magazine*, pp. 112:117–123.
- [11] Saunders P., 1987: *Soziologie der Stadt*. Frankfurt/M., Campus.
- [12] Saunders P., 1986: *Social Theory and the Urban Question*. London, Hutchinson University Library.
- [13] Löw M., 2001: *Raumsoziologie*. Frankfurt/M, Suhrkamp.
- [14] Giddens, Anthony., 1984: *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. University of California Press, Berkeley, CA.
- [15] Valentine G., 2001: *Social Geographies. Space and Society*. Prentice Hall, Essex.
- [16] Mitchell D., 2003: *The Right to the City. Social Justice and the Fight for Public Space*. Guilford Press, New York, London.
- [17] Miller B., 1995: Political empowerment, local-central state relations, and geographically shifting political opportunity structures. *Strategies of the Cambridge, Massachusetts, Peace Movement. Political Geography* 13: 393–406.
- [18] Schmid Ch., 1998: The Dialectics of Urbanisation in Zurich: Global City Formation and Urban Social Movements. In: INURA, *Possible Urban Worlds. Urban Strategies at the End of the 20th Century*. Basel, Birkhäuser. Pp. 216–225.

[19] Sennett R., 1998: *The Spaces of Democracy*. The 1998 Raoul Wallenberg Lecture. Ed. By Annette W. LeCuyer. Ann Arbor, Goetzcraft Printers.

[20] Slater D., 1997: *Spatial Politics/ Social movements*. Questions of (b)orders and resistance in global times. In: Pile S. and Keith M. (eds) 1997: *Geographies of Resistance*. London and New York, Pp. 258–276.

[21] Pickvance Ch., 2003: *From Urban Social Movements to Urban Movements: A Review and Introduction to a Symposium on Urban Movements*. In: *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 27, March 2003. Pp. 102–109.